

پیاوکی بچار نووس . هللک سستی جوولک و ئنفالکردنی کوردان . شاخوان برایم ٬ بدو٬ا

کاتک حیزبی نازی لئ ئمانیای ساردمی ئدلیف هیتلردا، لئ برگه ژمهکی فاشیزم و تالتاریزم بئ بچاروی زلهزکانی دونیاو، بئهی جیاوازی ئایینی و نژادییو، دست بئ پرسای کممکوژی جوولککانی ئمانیا و بشکی ئوروپا دکات، ئوووداو، وووداوکی ئاسایی نیی ک تانیا پیوئندی بئ کممکوژی و پاکتاوکردنی جوولکک و لئ چوارچووئی دئوئکدا ههبت، بئکوو دئبتت خممکی گوری جیهانی، بئهی ئووئی بئ پرژ و بئ برنام لئ سایی 1940 بئدواو تاووکوو ساتئوختی کئوتنی ئمانیای نازی، بئ مرگساتترین و قزونتترین شوو درژی دئبت.

ئیدی ئوو ههممئت لئ ناخی هه ر مرهفکدا دئبتت ترسهکی قوو و پرسایک وئای کوشتن و سووتاندن و خنکاندن ئینسانی جوولکک، هاوکات بئ برنام کاری بئ لشکدانی ئینسانیش بئ گشتی کرد، ئینسان لئ سایئی ئوو پرساییدا لئ ئردووگ زرمهکانی نازیدا، ئتکرا و سووتندرا و بزیندوویی خرای چااکانی مرگوو، بئ گاز خنکئرا و بئ ههزاران لاشی بئستوو، فئدران و لئناوبردران، قاچکانی مرهف لئوو پئاوی بئگاریدا، زین و بئانوو و نئخشی گئی و کهم و خیزاو ئینسانی ناچار کرد شهرم لئ جئستی خئی بکات.

ههللکست، چیرکی دئزخی نازییکان، هه رگیز نابئت لئ بیر بکرت، بئ تایبئی بئ گههکی ستمدیدئی وک کورد، ههللکست زرم نام نیی و کوردیش بئهی جیاوازی نژادییو بئ پرژ و بئ برنامی دئوئتی عئراق و دراوسهکانی کممکوژ و ئنفال و کیمیا باران کرا و گازی بئساردا ژئندرا، ئگه ر ئینسانی جوولکک لئ ئردووگ زرمهکانی ئاوشفتز و بئشنفئدی ئمانیای نازیدا، بزیندوویی خرانئ سووتئنگوو، دواتر ئوو مژوو تاوانکاریی لئ شوئنهکی تری ئم جیهانئ بئریندا خئی دووبار دئکاتوو و لئ سهردستی ژمهکی سددام حوسن لئ عئراقدا ئینسانی کوردیش بئ بچاروی کممگئی جیهانییوو دئخرئنه نئو زیلی عئسکری و پاشان لئ چاا خااکاندا بئدم گریان و پاانوو و هاواروو زیندئبچا دئکرئ.

لـر دا ئازار يـك شـو ئازار، بـم بـم دوو سـرد مـى جـاوازدا،
ئـگـر ئـستا هـلـكـستى جـولـكـكانى ئـوروپا، ئازارـكـ و جـهان
هـستى پـدـكات و يادى دـكاتـو، خـ ئـنـفال و هـلـكـجـى كوردانىش
هـمان ئازارن، كـچى وـك پـويست جـهان هـست بـو ئازارـ ناكات و
يادى ناكاتـو، بـم بـم وـك كوردـك لـكـكـ هـلـدانـوى لاپـكـ و
بـشـكانى مـانى “پـياوـكى بـچارـنووس” دا هـست دـكـيت ئـردووكـ
زـرـمـلـكانى ئاوشفتز و بـشنفـد لـ عـراقـن نـك ئـمانيا، هـستى
دـكـيت كورديش گـيرگى زـرى هـن و هـزاران كـسـيشى بـچارـنووسن.

هـلـكـست و پـياوـكى بـچارـنووس

مـانى پـياوـكى بـچارـنووس، لـ نووسىنى ئـمـر كـيرتـزى مـانـنووسى
هـنگاريـ، ووناك شوانى لـ سوـديـو و وـريگـاوـتـ سـر زمانى
كوردى. نووسـر كاتـك تـمـنى نـزيكـى چواردـ ساـان بوو، لـ پـرـسـى
بـدناوى هـلـكـستدا لـلايـن نازيـكانـو لـ سـردـمـى جـنگى دووـمـى
جـهانـيدا، بـهـى جـولـكـبوونيـو لـ هـنگاريـاو بـ ئـردووكـ
زـرـمـلـكانى ئاوشفتز و پاشان بـ بـشنفـدى ئـمانيا اـپـچ دـكـرت
و لـكـكـ هـزاران جـولـكـى تردا كـ هـى وـاتـانى جـاوازي ئـوروپان
لـ ئـردووكـ زـرـمـلـكاندا بـگاريـان پـدـكـرت و بـ چاوى خـى ئـو
دـزـخـى نازيـكان دـبـنـت كـ مـرف تـيدا بـزىندووى دـخـرتـ
سووتـنگـو.

پـرـسـى پاكـتاوـكـردن و كـمـمـكـوژـكـردنى جـولـكـكانى ئـوروپا لـ
ساـانى 1940 تاوـكوو 1945 كـ بـ هـلـكـست ناسراو، بـ بـيـارى
ئـدـليف هـيتلـر سـرـكى ئـوكاتى ئـمانياى نازى بـم بـستى
پاكـتاوـكـردن و كـتايـهـنـان بـ گـزى جـولـكـ لـ سـردـمـى جـنگى
دووـمـى جـهانـيدا دـستـپـكـرد، ئـو پـرـسـى هـند قـزـون و
مـرگـساوويـ، تـنانـت جـهانـيشى شـرمـزار كـرد، پـرـسـى بـ
بـرچاوى جـهانـو بـبـوـچو و بـ مليـنان ئـنسانى جـولـكـى
ئـوروپايى لـ كـمپ و ئـردووكـ زـرـمـلـكانى ئـمانياى نازيدا،
لـ و شوـنانـى كـوتـنـد دـست ئـمانيا، كوژران و سووتـنـدران و خـرانـ
بـر كارى بـگاريـو.

نووسـرانى كـتبى “هـلـكـست” ستيفان بـشفـد و پاوـئا. لفـين، لـ
پـشـكى كـتبـكـياندا ئاماژ بـ ژمارـى قوربانىـانى جـولـكـ لـ
پـرـسـى هـلـكـستدا دـكـن، لـنـوان پـنج تاوـكوو شـش مليـن
جـولـكـ و زياتر لـ نيو مليـن قـرـج بوون، هـروـها ئاماژ بـوـش
دـكـن قوربانىـانى تـرى پـرـسـى پـكـهاـتوو لـ 100 هـزار كـمـمـندام
و كـمـمـق و خـكى بـزراو و هـزاران هـمـسـكـسوا و چـنـدين مليـن

په ټولنيزه نړۍ کې چېک و گير او اني چېکي وو سيال. سېبارټ په واکمنۍ نازيېکان په نژاد، هر واکمنۍ کې دا د ټولن مژغورنې مانايي نازي جيا نيې له جيهاني نازيېکان، کوشناري جوړول کېکان د رڼا نجامي هزري نژاد پېرستانه- نايډل لاري نځير ټولنيز هيتلر بوو، هيتلر و چېرې نازي واکمني په پېکها تي نژاد پېرستانه ځوان سېبارټ په مړي و نه فرېت کانيان له کېمونيگي ديموکراتيک و په ها کاني نژادوو ته و، په نازيېکان نژاد له څېگري هر موو شته کې و په هاي تاک ته نيا له ودا کورت د پېرستانه، نامراز کې له دېست د وټي نژاد پېرستدا، هم نايډل لاري په زوويي له دواي په دېسه تگېشني نازيېکان و له 30 کي کانوني دوو مې 1933 دا ها ته رارو.

هەر سهـبارت بهـو بابـت لهـ ویکپیـدیـدا هـاتـوـهـ “هـهـلـهـلـکـهـست لهـ
 بنچینهـدا وهـشـیهـکی یهـنـانیـهـ، بهـ مانای سووتانـدن بهـ فهـن دهـت، زهـرتـر
 بهـ ئهـو کوهـتـاری جوولـهـکهـکان دهـت که لهـ ماوهـی جهـنگی دووهـمی
 جیهانیدا، لهـلایـن پارتی سهـشالیستی کرکهـکارانی ئهـهـمانیا، ناسراو
 بهـ “نازی” بهـ سهـرکردایهـتی ئهـدهـلیف هیتلـهـر دهـستهـپهـکهـرا، گهـرچی ئهـی
 جیاواز هـهـن ئهـم پهـر سهـیهـ تهـنیا جوولـهـکهـکان ناگرهـتهـوهـ، بهـهـکوو
 کهـسانی دیکهـی پهـکهـوتـهـ و نهـخهـش و زینـدانیاـنی سیاسـی که بهـ دیـل
 گیرابوون، واتـه لهـ ههـزهـکانی یهـکهـتی سهـقیهـت و کهـمهـنیستهـکان و
 قهـرهـج و هاوهـهـگهـزهـخوازهـکانیش دهـگرهـتهـوهـ.

کوشتاری نازییه کان جگه له شش ملین جووله که، ژماره یه کی زه
خه کی دیکه شی گرتوه له وان: سه دان هه زار قه ره جی نه وروپایی و
سه دان هه زار (سهره) که به شیکه زه ریان له ناوچوون، نزیک به دوو
ملین ماسیحه و ووه ای سه ملین جووله که ی نه و وهاته و دیله کانی
شه و خه کی ئاسایی وهوس و میله ته کانی سلاقی نه ژه هاته و وهوسایی
سپی و وهوس و نه کرانی و هه مه سه که سواله کان، خه کی په که وهته و نه خه ش
و که مه نیسته کان و نه یارانی سیاسی و وهونا کبیران و نه ندامانی
یه که ته یه کانی کره کاران و پیاوه ئایینییه کانی سه ره به که سایی
نه رته ده کهس و که ته لیک و په رته ستانته.

لای ھـندڪ لڪڪر، وشي ھـلڪڪست ھـموو ئو قوربانين دگرٽو ڪ ل سـرو باسڪران، بي لـسـر ئا مارڪي دروستي سـرجـمـي قوربانين ڪا ھـلڪڪست ڪش و اي جياواز ھـي، ئو ويش ھـندڪ لايـن دـنـن تاو ڪو يازد مليـن ڪـس بوو و ھـندڪجاريش باسي 26 مليـن قورباني دڪرت.

وَلَيْسَ كَـلِّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِثْلِ ثَوْنٍ ۚ قُلْ إِنِّي خَشِيتُ الْمَظَالَاتِ ۚ

د چټ، است جوول ککان له هل ل کستدا بهه ی جوول ک بوونیا نه و ک م کوژکران، نه و تا به چ ند د ی ی ک دوا ی نه و ووداو کوردیش ته نیا بهه ی کورد بوونی و له لاین د سه ا تدار کی ع ر به و ک م کوژ کرا. له بهر نه و م مانی پیاو کی به چار نووس گرنگ، لک د م م ی بازار کانی کورد له پر سه ی به دناوی نه نفال و کیمیا بارانکردنی ه م بچ دا د گ م م ته و، نه گ ر ئینسان نه کان له نه ردو و گ ز ر م م کانی نازیدا به گازی ژ هر او ی خنک ندران، له ه م م بچ ش نه م و ویدا و ه زاران م م قی کورد به ژ هر خنک ندران، به داخ و ک م م گ م ی جیهانی له ئاست نه و ست م م ی له کورد کرا، به د ن گ بوون و ته نان ته له کاتی داواکردنی س ر به خ یشدا، پا یشتی کورد نه بوون، ئیدی گرنگ کوردیش س دان ئیم م کیرته زی ه به ته، بازار و ک م م کوژی کوردان له ل گ م ی م مان و به ره م م نه د م م ی و به ک م م گ م ی جیهانی بناس نن.

چیراکی گیارگی جواردا سا ان

[illegible]

چیر کی گی رگی ز ر خ مناک، ب و ی ه شتا س ر د ری ل ئ یین
د ر ناکات و خ یشی پ و یستی ب س ر پ ر شتیار ک چاوی ل ی ب ت، ک چ
ب ه ی بانگکردنی باوکی ب ب گاری، ئ رکی پاراستن و چاود ریکردنی
باو ژن و ما و و یشی د ک و ت ئ ست، د ی ئ و ه شتا نای و ت ل و
د خ ن خوارا و ت ب گات، ب ی پ ش یشتنی، باوکی و خزم کانی
باو ژن ک ی، ه و ی ز ری ل گ د ا د د ن و د یان و ت ت ی ب گ ی ن
ئیدی ئ و پ ی نا و ت ق ناغ کی تری ژیان و، پ ی خ ش ب ت یان
ناخ ش، ئ ستا ئ رکی پاراستن و چاود ریکردنی ما و باو ژن و ه مو

شتی کی دیکه ویت ئست، وای ئوی هشتا توانای دخرکردنی ئو هموو ئامژگاریی نیی، بام هرجه نك بت هست دكات و تدكات دوی یشنی باوکی، ژیانکی جیاواز دژین و دبت خی ب قناغکی سخت ئاماد بکات.

چیرک خمناکک ک پویست خمی همووان بت، لبر و دستپدکات، کاتک ب چند مانگک دوی یشنی باوکی بگاری، گیرگیش بهی دکردنی چند یاسایکی نو ل دژی جوولک کان، لایلن لاوانی نتوی کی ک ئو گرووی ئندامی کخراوکی سر ب نازین و گنجانی تممن سزد ساان ب سبر و ل سربندمای سربازی و شقینیت پرورد دکن، گیرگی بزرممل ب کارگی شپ ک کارگیکی پاوتنی نتو ل هنگاریا لگ هژد هزرکاری تردا بانگ دکر و پویست ژان ب کاری بگاری سрдانی ئو کارگیکی پاوتنی نتو بکات، وای ئوی باوژن و خزمکانی و خیشی تادیک خشا دبن بوو کار، ئو سрдدم کاری ل مجر ب جوولک کان لچاو بگاری ل ئردووگ زرمملکاندا زر باش بوو، هرجه نك بت چند مانگک بوو تممن بچووک یو، خی لگ بگاری لو کارگیکی دا اد هنت تا ئو بر ب یانیی ب ئو بووسک بر و پااوگ نوتیی سربازیی ک دچت، پیش ئوی بگات شوینکارکی، ئو بووسکی لایلن پلیسو و ادگیرت و دمودست داوا ل سرنشینانی دکر هرجی جوولک یی دستان برز بکنو و بندن خوار، ئویش ئو دخی ب ئاسایی و ردگرت و یکس دچت خوار، اگرتنی ئو بووسی دیک چنبار بوو و، ئیدی هر ئو بووسک دت، پلیس ایدگرت و هرجی جوولک یی ل گپانکدا ک دکرئو، دوی چند کاتژمراک چندان جوولک کی دیک ادگیرن و ئینجا ب بارگ یکی گومرگ دیانبن و ل ژوورکدا درگیان ل سردا ک دم ددن، ب ئوارکی پلیسک فرمان ل سرووی خی و ردگرت و سرجم جوولک کان ب گواستن و یان بر و ئمانیا ناو نووس دكات و دوی چند ژک ب شمند فز ل هنگاریاو دگن سربازگی ئاوشفتز-بیرکناو ل ئمانیا، ک ئردووگ ب سربازی ئمانی دور دراو و پیتی ل جوولک کی واتی ئوروپا و کسان قرج و پیر و مندا و ژن و پیاو و گنج، دواتر گیرگی ل ئردووگی زرمملی ئاوشفتز و ب ئردووگی بشنفد دگوازرنتو.

مانکی فر هه ند

ئەو ئىمانى دىچەتە بازىنى ئىمانى فرى ھەندەو، واتە يادىۋىرىي و مەژوۋىي و واقىيى و ئايىنى، ئىمرى كىرتەزى نووسارى ئىمانى كە خەي يەكەك بوۋ لى و جوۋلەكانى لى پىرسەي پاكىتايى ئايىنى و نەژادىدا (ھەلەكەت) لى ئەردوۋگە زىرەملەكانى نازىدا بوۋ، خەي ئازارى چەشتوۋ و ۋوداۋكانى بەچاۋى خەي بىنيۋ تاولەكوۋ ئەو كاتەي ئەمانىي نازى دىۋوخەت، ئىنجا ئازاد دىكرەت. ئىمانى كە لى گەي فرمەكى ئەدەبىيەت ۋوداۋەكى واقىيى بەسەردەكاتەو كە لى مەژوۋى مەقايەتتىدا ۋوداۋ و چەندىن كەتەب و فىلم و ھەزاران وتار و بابەت و يادىكرەنەۋىشى لىسەر نووسراون و ئامادەكراون.

لى و خاۋەشدا مەژوۋىيە، مەژوۋىيە بەو مانايەي ھەلەكەتست پىرسەيەكى پاكىتايىكرەنە ئازادى و ئايىنىيە و دىستەپەك و كەتايى لى مەژوۋدا تەمار كراۋ، بەيە بەدوۋدەي ئەو ئىمانى مەژوۋىيە و واقىيى و يادىۋىرىي و تەنەت ئايىنى و سىياسىش، پىرسەي ھەلەكەتست لىسەر دىستەيىزەكى خاۋەن دىسەتەت كە فرمانەۋايى ۋەتەنەكى زىلەزى ۋەك ئەمانىي دىكرە، ۋوداۋ، بەيە سىياسىش.

جىاۋازى ئىمان لىگە ھەر ژانرەكى تردا كە ۋوداۋەكى مەژوۋىيە و واقىيى تەمار دىكەن و دىنوۋسەۋ، ئەۋەيە، ئىمان جىاۋاز لى و كەتەبەنەي دىكە كە ۋوداۋ ھەلەكەتستىان تەنەيا ۋەك ۋوداۋ و ئامارەكى بە گىيان و دوۋر لى دىخە سايكەلەيىكە باس كىردوۋ، كاتەك لى كەتەبەكى ئاسايى دىنوۋسەرت لى ئەردوۋگەي زىرەملەي بەشەنەدا مەرقە ئازار دىدرا و دىكوژرا، ئەمە بەشەكە لى گواستەۋەي ئازارەكە و ناگاتە ئەۋەي ئىماننوۋسەك خەي لى بەشەنەد بوۋ و لى گەي فرمەكى ئەدەبىيەت ئازارەكان و ۋوداۋەكان و جەرى خوارەن و ھەستە قەزەلەبوۋنەۋ لى جەستەي كەماۋى خەي لى و سەربازگەيە دىنوۋسەتەۋ، ئىمان چەنكە لايەنى دىروۋنى تەدا ۋەچاۋ دىكرەت، بە ئەو جەرى ۋوداۋانەي ۋەك ئەردوۋگە زىرەملەكانى نازى و ئەنفالى كوردان، قوۋەتر دىتەۋەتەت بچەتەت ناخ و ھەستە خەۋەنەر بچوۋەنە و ۋەي گەشتى لىبارەۋە دروست بەكات.

كە ھەيە كاتەك لاپەنەكانى ئەم ئىمانى پە كەم و خەۋەن و دىزەخىيە ھەدەداتەۋ، لىگە گىيەرگە تەمەن چواردە ساۋەندا، ھەستە بە ترس نەكات و لىلەي خەيەۋ ھەناسەيەكى قوۋە ھەنەكەشەت و نەنە ئەخەي مەن گىيەرگە نىم!

ئىمرى كىرتەز، بە تەنەيا چىرەكى خەيمان بە ناگەنەتەۋ، ئەو گىيەرگەيە لىبرى ھەموۋان بەدەست جىاۋازىي ئايىن و نەژادىيەۋ ئازار دىچەتەت، ئەۋە خەي پەيامەكە بە ھەموۋان، ئەگەر جىاۋازىي نەژادى و ئايىن بوۋنە ھەي ئەۋەي مەرقە بەھەيانەۋە بچەۋسەندەتەۋە يان بچەۋسەنەتەۋ، مەقايەتەي لىبەردەم پىرسىيارەكى گەۋرەدايە،

استه گیه رگی باسی ئه نفال ناکات، بهام هه مان ئازاری کوردکی ههیه که بهه ی کوردبوونییه و له سه ره پشتی زیله کی عه سه که ری له گه ره سه ری کوردستانه و به پارزه که کانی خواروی عه راق ده بردته و له وه دا له جیهان داده بهته و به ده م هاوار و گریان و پاانه و ده ستبه ره کردنه و به ئاسمان ده خه رته چای مه ره که وه، ئه ئه وه چ جیاوازییه کی له گه ئه ئه و سووته نه که یه گیه رگی باسی ده کات ههیه، کاته که له ئه ردوو که ی زه ره مه ی به شنقه ده ی نازییه کانه مره ف ته نیا به هه ی جووله که بوونییه و ده سووته نه درته و له ژووری سیخناخ له گاز ده خنه نه درته! به به هیه جیاوازییه کیان نییه، چ ئه وه ی له هه له که ست و چ ئه وه ی له ئه نفالدا وه ده دن، له که که دا یه که وه داون و تاوانه کی یه که جار که وره ن، ته نیا کات و شو نه یان جیاوازه.

یه که م ماچی کونه ته یاره و یاده وه رییه کی شیرین

ئه که ره چی با به ته سه ره کی به مان که به تایبه ته تیشه ده خاته سه ره وه ی جووله که له سه ره ده می جیهانی ده ئه وروپا له په ره ی پاکتاوکردنی جووله که و چه نه دین گرووی دیکه ی مره ف له لایه ن ئه مه نیای نازییه و له نه و به دره ن، بهام له ته که ئه وه شدا، وه داوه کی خه شه ویه ته نه وان گیه رگی و که که ی هاوته مه نی خه ی به ناوی ئه نناماریا ههیه، به مان که ی له وه ده خه گشته یه ترسناکه دا، جیاواز و جوانتر کردوه، به به ای مه نه حه به به ره دا کردوه.

له و دیمه نی خه شه ویه ته نه دا، ئه که ره چی نوو سه ره نه یو یسته وه کاری جدی له سه ره با به ته خه شه ویه ته نه و به مان که یدا به کات، وه که باوه زه ره به ی به مانو سه کهان به اکه شانی سه ره نه ی خوه نه ره، په نا به با به ته خه شه ویه ته و سه که ی ده به ن، بهام ئه و دیمه نه ی یه که م ماچه له نه و په یاهو که به چاره نوو سه دا وه داوه که و له به رگی ئه ده به دا خه ی خزانده وه ته نه و وه داوه ئه زه کانی به مان که، له جیه که ی خه ی کردوه ته وه، ئه ویش په نه سه کردن و سه ره بوورده ی یه که م ماچی نه وان گیه رگی و ئه نناماریا یه، په شه ئه وه ی گیه رگی ایه چی ئه ردوو که زه ره مه کانی نازی به که ته، گره گی ئه و ماچه له وه دایه له کاته که دا به ردوو مه نی فیه که یان له سه ره، که چی ته نی خه شه ویه ته و گه ی ماچه وای له کردوون باکیان به ترس و مه ره و زه ره ی به مه کهان نه به ته و له په به خه نه باوه شه یه که دییه و به یه که م ماچه به که نه وه، ئه و ماچه هه نه ده شیرینه، وه که یاده وه رییه کی خه شه لای گیه رگی ده مه نه ته وه.

گیه رگی که نه به به تامه زه رییه وه به سه له و یه که م ماچه ده کات: “په ره شه و، له کاته به مه به رانی فیه که کانه دا، له کونه ته یاره که، یان دروستتر به ژیه له و به به نیمچه چه نه تاریکه ی له کونه ته یاره که جیا

دې بېلتېو، له تېك نه نېما ماريادا كې وتينې د خېكې تالادېك
 تايې تېيېو، له بېراييدا گېر كم بوو نيشاني بدم له كوېو
 خېشتر تې ماشاي وو داو كاني دېر وې بكات، له پاش چركېك كاتېك
 زرمې بې مېكمان ژنېفت، كې له نزيكمانو تېقيېو، هېموو جېستې
 وېك گېلې داي دار دې هېژيا، نه من بېوونې هېستم پې كرد، چن له
 ترساندا خې بې منډو ئاوېزان كرد، باسكي له دېور مېم ئالاند و
 دېموچاوي له شانم گير كرد، ئيدي هېچم بېيادا نايېتېو، تېنې
 نه وې نېبېت، كې له دووي دېمې گېام، هېستېكې تېماوي، گېرم و
 نېمچېشداري، له گې حېپېسانېكې خېشې له ناخدا جېهېشت، له بېر
 نه وې يېكېم جار بوو كچېك مېچ بكم، جگې له وېش بېرم له
 نېكردبوو، هې، هېژي دواتر له سېر پليكانېكان بېم دېركېوت نه وېش
 بېو حېپېسابوو، پېي وابوو، بېمېكې هېكار بوو، له استيدا
 نه مېيان دروست بوو، پاشان جارېكې ديكې يېكترمان مېچ كرد، له و
 كاتېو فېربووم چلېن بې بېكاره نېاني زارمان له م نه زموونې،
 يادېو رېيېكې شيرين و درېژخايېن دروست بكمېن".

وېك له و دېمېنېدا دېردېكېوېت گېي نه وېن و حېزي مېچې گېزي
 بېرانبېر كاتېك كېپې دېدات، كاتوساتي بې نيې، هېركې نه و گې
 هېدېگېرسېت، له نه و كوورېي ئاگريشدا بېت، خېشېويستېكان باوېش بې
 يېكدا دېكېن و نه و دېمې يېكدي مېچ دېكېن، استې مېچې يېكېم
 شېرمېيېكې له گېلېدايې، بېمېم بې هېمېشې له يادېو رېيې مېرېفدا
 دېمېنېتېو، يادېو رېيېكې هېتا ناو گېشې لېگېيدا شې دې بېتېو.
 گېرگې لېخېوې نا: له و كاتېو فېربووم چلېن بې بېكاره نېاني
 زارمان له م نه زموونې، يادېو رېيېكې شيرين و درېژخايېن دروست
 بكمېن!

ئاوشفتز و بېشنفېدې. دېزېخېكاني نه ژادېرستې

ئاوشفتز و بېشنفېدې، دوو له و سېدان نه ردووگې زېر مېلېيانې
 نازيېكېنې كې بې هېزاران ئېنساني جوولېكې و قېرېج و هېمېسېكسوا
 و كېمېندام و كېمېنېق و كېساني بېزراويان تېدا اگېراون، بې
 تايېتې نه و دوو نه ردووگېيې دېزېخن بې جوولېكېكان، چونكې پېرېسېي
 پاكېتو كړنېكې زياتر ئامانجې جوولېكېكان بوو تا گرووېكېكاني
 ديكې، له بېر نه وېشې ئېستاش جېهان دېيېوېت نازي ئېسرائيل كې
 دېوېتېكې جوولېكېيې اېبگېرېت و هېموو هېوېي خېيان دېدن، نه وېي
 له هېلېكېست بېسېر جوولېكېدا هات، دووبارې نه بېتېو، تېنانېت
 نه مېاني ئېستاش بې بېردېوامې چاوېكې له سېر پاراستنې جوولېكېيې

برسختی و شرمکردنی له جاستی خه

ئهگهچی له بنهتدا ئهردووگه زهرمهکانه نازی به ئینسانهکان دهزخه، ئهوانه له پچه ئه شوئانه دهکره، له بهها و شکه مرهه دادمه دره، تاوهکوو ئه ندامهکانه جسته توانای کاری زهرمه له جووه یان هه بهت، له لایه سربازهکانه وه به کارده ههره، کاتهکیشه ئه و توانای له دهست دهه، به یه کجاری هه زهیل و به بهها دهه نه وه، ئه وهی خاکی گهشه، له وه دهخه شدا پزیشه و په رستارهکان وه ای ئه وهی له ژهر گوشاردان، کهچی تا ادهیهکی باش نهوانیان له گه نه خهش و په ککه وه و برینه دارهکانی ئهردووگه دا باشه، ده کرهت ئه مه په یامه که بهت به پزیشهکان و هه موو ئه وانیه له سهکته ری ته ندروستیدا کار ده که، له سهروه خته جهنگ و هه ره جهره مملانهیهکی هه زهکاندا پهویسته هه له پیشه کهی خه یان و مرهف بگرن و لووتکهی کار و ئامانجهان زهگارکردنی مرهف بهت له ئازار و مردن. گه رهگی ده یان نموونهی جوانی ئه وه ههسته به رهزی پزیشه و په رستار و کارمه ندانی ئهردووگه زهرمه که ده گهسته وه که سه رهباری دهخه ئه لایه کهی تهیدان، هه شتا په یامه مرهیهی خه یان له گه یه موماره سه کردنی پیشه پزیشهکیه وه له چاره سه کردنی نه خهش و برینه دارهکاندا ده گه یه نه، ئه گه رهچی ئه ستا ئه وه دهخه به قه ناغهکی تر گه یشتوه وه به وهی سه رهباری په پیشه پزیشهکیه خستوه ته ژهر کهفه خه یه وه تا ئه و ئهستهی له مه جهانه په شکه وه وه دا که سانه که هه به هه ی نه بوونی پاره وه به دابه نه کردنی ده رهمان و نه شته ره گه ری، گهانه ده دهست دهه، له ده زه خه کهی نازیدا پزیشه کهکان له گه گه گرتوه اندا مه ره بانه.

“نه عینه دی، نه نوژه و نه هه هاته له شته که زه گاریان نه ده کردم، ئه ویش برسه ته بوو، دیاره له وهاته شدا برسه مه بوو، یان په مه وابوو برسه بووم، له کارگه ی خسته که دا، له شه مه نه ده فره، له ئاوشفته، ته نانه له به شنه فاده شدا برسه مه بوو، له هه ره گه یه به ادهی ئه ستا هه ستم به مه برسه تهیه دره ژخایه نه نه کردوه، سه راهای بووم بوو به به شایه، هه موو ته قه لام که کردن و په کردنه وهی ئه و به شایه به که تابهیه بوو، به ئه و مه به سته شه ته نه چاو کهانم شه ده بردن که چاوساغه هه ره و هه شه بوون، کار و ئاکاری ئه راسته ده کردم، دار و ورده به ره و ئه سنه نه خه مه له به ره ئه وه یه که نه ده توانه ئه مه شتانه به جووه نه و نه هه ره ده کره، سه ره ای ئه وه یه شه لمم ته قه کرد وه، گه ره گه ره گه یه شه ده سته که ته بایه دوو ده مه له نه ده کرد، به داخه وه گه ره گه یه نه له کارگه که نه له ئهردووگا که یه شدا سه وه نه ده بوون”.

له ده زه خه کهی نازیدا، برسه ته و له ئینسان ده کاته ته نانه ته به ره له خواره دنی له و هه ره جهره ماده یه که ته ری هه قیشه بکه ته وه، به شنه فاده

نموونەیکە لێو نموونە واقعییە تاڵانە، ژێمی دیکتاتەر و تەتالیتار ئێگەر بە چەکیش نەتکوژت، لێ برسان و تامزەریی بە لێتەك نان دەتکوژت، ئێمە ئێستا باسی قەناغەکی سیاسی و مەژوویی سەردەمی جەنگی دووێمی جیهانی دەکەین، وێڵای برستێتی لێو کەمپە زەرەملەیانەدا، تەنانەت بەهێی گەمارەدانی شارەکی ۆوسیا لێلایەن هەزەکانی ئێمەمانیای نازییەو، مەرئ گەیشتە ئێو ئاستی گەشتی منداڵ و ژن و کچ و دایک و باوک و هاوێ و هاوشارییەکانی بخوات، ئێمەیش لێ ئێنجامی ئێو پەتایەیی نازییەت کە بە ماوی زیاتر لێ 12 سا فەرمانەوایی ئێمەمانیا و بەشەکی ئێورووپای کرد، مەرئقایەتی پەویستە لێ ئاست ئێو جەرر ژەمانە هەردەم لێ ترسدا بەت نەوێک جارەکی دیکە و لێ بەرگەکی تردا زیندوو بندوو و هەمدیس ماوێرانی و مەرگەسات دووچاری مەرئقایەتی بکەنوو.

وێڵای برستێتی ئێو ئێمان پێمان دەتەرئ مەرئ لێ سایەیی ئێو جەرر ژەمانەدا، تەنانەت شەرم لێ جەستەیی خەیشی دەکاتوو، بەچی؟ لێ ئێردووگەکانی نازیدا، مەرئ هەندە پەراوێز دەخرت و بە ژینگەییکی پیس ئاشنا دەبەت، بە هەواشی جەستە بەهەزەکی توانای خێاگرتنی نامەنەت و دەبەتە شوێنگەیی ئێسپە و زیندووێرانی تر و پاشان ئێو جەستە جوانەیی ئێزگارێک بەهەز و چالاک بوو، دووچاری داژان و نەخەشی گەیی و کەم و خەزاو و برینی قوو و گەورە گەورە دەبەتوو، سەرئێنجام هەر ئێو برین و کەم و ئازارانی لێ پەلوپەیی دەخەن و ئیدی بەزیندووویی یان بە مردووویی بەت، دەخرتە نەو عارەبانەیکوو و فەق دەدرت و پاشان دەسووتەندرەت.

“ئێستا پەستم چرچ و لێ بوو، وشک و زەردەهەگەانوو، هەموو جەرر دوومە، پەیی قاوویی، قەش و لیرگەلەکی لێ دەرھاتوو، کە فرە دەخوران و وێزبان دەکردم، بە تاییبەتی نەوان قامکەکانم ئێمە “گەیی” بوو، هەینە بە باندی ستروم نیشان دا، ئێو بە ئاماژەییکی لێزانانە دەستنیشانی کرد. لێ خەراییی لاوازبوون و لێناوچوونی ئێو پەستەیی ئێسقانەکانمی دا پەشیبوو جەپەسام! سەیرم لێ ئێزبەتێژ تەوانوو و بنبەبوونی گەشتی جەستەمدا هات، هەموو ئێژ شتەکی نوێ سەرھەدەدات و سەرم لێ سوو دەمەنە، خەوشەکی نوێ، ناخەزییەکی تر لێم شتە فرە سەیردا، لێم شتە زەدە نامەیی ئێزێک لێ ئێزان نزیکترین هاوێم بوو، جەستەم، شتەکی بەسام، چیتەر ناتوانم بەی بەوانم، قەزی لێ دەکەموو، بەیە ماوێیەکی زەرر جەکانم لێبەرم دانەکەندوون بە ئێوێ خەم بەشەرم، جگە لێ بەخەوسەیییم خەم لێ هەموو ئێو کارە سەختە بەکەکانە کەشایوو، سەرما و پەواوێکانیشم لێولا بوستن.

ئینسان ل و ئردووگ ز رمل یانی نازیی کاند ل ی ککاتا دووچاری نستالیزیا و نام ییش د ب ت، ب خ یا ه موو ئ و شت و کار بزاراوانی ژیا نی ئاسایی خ ش د و ن و تام ز ی ب ی کجاریش ب ت، ب ژیا نی ئازادی ئاشنا ب ب ت و، ئ و تا گی رگی ل ن و ئ و ه زاران ک س ی ن و ئردووگ ک دا، بیری ه موو ئ و کار و ه و س ت خراپا نی خ ی د کات و و پ شیمان ل و ی ئ ک ل ئان ئ زی ل شت کانی خ ی ن گرتوو، مرق شت کانی زیاتر ل لا ب نرخ د ب ن، کات ل د ستیان د دات.

گی رگی ژیا ن و ه موو شت کی ل د ستدا، ئ و تا ئ ستا ئ و ه موو شت کی ا بردووی خ ی خ ش د و ت، چونک ئردووگی نازیی کان ه ن د سامناک ن ب ت و، ب خ یا ب ا بردووی خ ی د گ ب ت و و ل د ست ئ و ئ ستایی تیدا ه د ت “خ شترین شت ب لام و ب ب س ربردنی کات ئ و بوو گ ر بکرای ئ ک کی ت و او، ب ب ب ا ن و، ل س ب ی ن و تا و کوو ئ واری مای خ مان به ن م و ب رچاوم، ل ه مان ساد ییدا، د کرا ب ه مان ک شان ئ ک کی ئاو ها نموون یی به ن م ب رچاوم، ل ه میش ئ ئی ناخ شم ب یاد د ها ت و”. نام یی ب دونیا پ تای کی تر ئ حی مرق ل زیندانی د س تاتی ت تالیتاریدا د خوات، نام بوون ب ه موو شت، ب ک م ب گ، ب مرقی د وروب ر، ب خ ت و ج س ت و ناخ ت، ئیدی ل و زیندانا ن دا مرق ه ر سات و و خ ت ی ب د ست ئ ن د ش ی ک و و گیر د خوات، جار ک ب خ ی نام ی و جار کیش ب خ یا و نستالیزیا د گ ب ت و ب ژیا نی ا بردووی، ا بردوویک ز حم ت د ووبار ب ب ت و.

ل دلیشدا ئ ن د ش ب ئازادی د م ن ت و

ئینسان ل زیندانی دیکتا ت ردا زگار بوونی نزیک ل م حا و، ئ ن گ ه موو ه و و کیشی ب ئازادی ب شکست و ئ شک ن ج ی نو ک تایی ب ت، ل ئازادی کی تر ه ی، ه رگیز دیکتا ت ر کان ناتوانن د س ت م ی ب ک ن و د رکی پ ب ک ن، ئ ویش ئازادی ئ ن د ش و ل ناخ و بیرکردن و ی ل ئازاد بوون، مرق ب گ ی خ یا و ئ ن د ش و د ت و ن ت ه میش ئازاد بژی، د کر ک ک پچ ل د ست ب ت و ل گرتوو خان ی کدا بیت و د یان پاس و ان و ج لادت ل ن زیکدا بن، ب مام ه رگیز ئ و ه س ت نام رت ک د ت و ت ئازاد بیت، گ رنگ نیی، ناتوانیت ئازاد بیت، گ رنگ ئ و ی خ ت ل گ ک توب ن دی دلیدا ا ن ه نیت، ک یل ئ و ک س ی ب ک یلای تی ازی د ب ت و ه و ی ئازادی خ ی نادات، ب پچ و ان و ئ و ان ی ت نیا و ک

کډیله یکه اگیراون و بیر له نازادی دکه ننوو، ئوو کډیله نین، چون ناخکه هډی بیر له نازادبوون دکه تنوو، گډرگیش ئه گډرچی دزانت زگاربوونی مډا، بډام به ئندشه بیر له نازادی دکه تنوو و دډیو وټ هډمو ووداو کانی ژیانی وکه شریته که بهنننه تنوو بهرچاو، ئمم خډی جډرکه له نازادی و پډیام کیش مرڤ نابته له سخته ترین ساته وختی زیندان و ئاسته نگه کانیشدا بیر له خډاد سترکردن بکاته وو. "به شه که له سرووشتی مرڤ هډی تایبته به خډی ته و به هچ واهه که له ډاگیر ناکرته، ئوو استییه، تنه ناته له دیلیشدا ئندشه به نازادی دمه ننه تنوو".

گډرگی له و دډخدا ئه گډرچی ته واهو پکه کی کوهوو و هډنده جاریش هچ ئومده کی نامنه ته، بډام ئه و ته له ناخیدا دډډډ: "به خډم ژنه فتم باسی ابردوو و داهاتوو دکرته، له هډمووشیان زده تر، گله که باسی نازادی دکرته، به به بوهریه وو دډډم نه مبیستوو له هچ شو نه کی دیکه جیهاندا هډنده نه و گرتوو باسی نازادی بکرته، ئه وار په کی تاریکی مانگی نیسانه، له کاته کدا سه ره کی ئه ردوو گډه جار که تر له به نده گډه وو ددوا، پډی تیکایش به ووم ته سووره گډه او، به جډشوخرش و په به هډزاران وشه نا وون گډه ایه وو، هاوکات سه ره کی ئه ردوو گډه حاره کی تر له به نده گډه وو دډسته به قسان کرد وو، ئه مجاره یان ووی دډمی له ئه دامانی پډشووی تیمی پته تاته پاککردنه وو کرد و داوای له کردن به زووترین کات به شو نه که خډیان، واته ناندنه که بگډه ننوو، هډروها داوای له دانیشووانی ئه ردوو گډه کرد، گډرچی تا نیو شه ویش بوو به به داری به ننه وو، له بهر ئه ووی دډستیان به له نانی شه ربه به گډشته کی خډستوخه کردوو، ئه و جا به ئاسوودیه سه رم خسته سه ر بالیفه که م و به کاو خډ شته که له ناخمدا داسه کا، ئه و دډمی ئه منیش نه نگه به یکه که مین جار بیرم له نازادی کرد وو".

نازادی و له بیرنه کردنی نازار کان

دوای ئه ووی ئه مانه کان له شه دا دوو چاری شکسته دډبن، ئه و جووله کانه له ئه ردوو گډه زه ره مله کانه اگیرابوون، نازاد دډبن و هډر که سه یان به ره و واته و شاری خډی دډگډه ننوو، ئه گډرچی ئه وانیه نازادبوون ژماره یان زه ره که م، چونکه زه ره یان له ماویه پر سه ی پاکتاو کردن له که مپه کانه به جډره ها شه وو کوژران و سووته ندران و خنکه ندران و له برسان مردن و له تینوو تهیدا خنکان.

کاته که گډرگی به واته ته که "هه نگاریا" ئاشنا دډبه تنوو، زه ر شته و که خډیان نه ماون، زه ره ی خډه که یان بزرن یان مردوون، باوکی که

پښتېر به بېگاري له لايېن نازيېـکانو وې بردرا، له ئوردووگدا
گيانيله د ستداو و باوژنن کښي شوي به توش، ئو کرکارې ک
باوکی، کځي دارکي پېسپارد، کردوو و شوښکي جېهشتوو،
کسوکاری باوژنن کښي زړه وې له گډا ددېن ئو دځي بېسري
ها توو، وکځي قېبوو بکات و ژيانکي نو د ستپېکاتو، بېام
گيرگي هڼد به قووې نازاري چشتوو و له بېرچاوي شکي مرځ
شکېندراو، داواکېيان ت د کاتو، ئگېرچي سرجم ووداوکان
به ناسايي د بېنښت، سړېاي ئو وېش ناتوانت له ناست ئو ستېمدا
بېدنگ بېت، دواچار بېار ددات له بارې ئو وې له ئوردووگدا
وويداو، قس به ژنامکان بکات.

سېرچاوکان:

ناوي کتېب: پياوېکي بېچار نووس
نووسر: ئيمر کيرتېز
وېرگېلاني له سويديېو: ووناك شواني
با بېت: مان
نې بېتي چاپ: چاپي يکېم 2016
له بېاوکراوکانې ئېندش
**

ناوي کتېب: هېلېکېست
نووسران: ستيفان برشفېد و پاو ئا. لفېن
وېرگېلاني: شېش غېفووري
بېاوکراوې نارس، چاپي يکېم 2007
**

سېرنج: ئېم با بېتې له کتېبي (خوېن و ئيرتېک) ې شاخوان برايم
غېدوېا، وېرگيراو.